

Aankomst in Manokwari

Groepsfoto op de plek waar vroeger de Klim en Daal groepstoto's gemaakt werden

Peuterleidster Kim Samson, dochter van Grace Ruitenbach, leert een Nederlands liedje aan huidige tweede klas leerlingen van de voormalige Klim en Daal-school waar haar moeder als tiener eens op school zat

Terug naar Manok

TEKST & FOTOGRAFIE: DENNIS G. KLOETH

Het voormalige Nederlands Nieuw-Guinea leeft nog steeds voort in de gedachten van velen die daar een belangrijk deel van hun leven doorbrachten. Bijna vijftig jaar nadat Nieuw-Guinea aan Indonesië overgedragen werd, zijn er jaarlijks nog vele oud Nieuw-Guinea bewoners die een soort van pelgrimage ondernemen naar het land dat nu beter bekend staat als Irian Jaya of Papua. Is het nostalgie, of de bevrediging van een gevoel van heimwee dat met het voortschrijden van de jaren onweerstaanbaar wordt? Of, is het pure nieuwsgierigheid naar hoe het land er nu uitziet? Dennis Kloeth maakte in augustus van dit jaar deel uit van een groep van dertien die terug ging naar Manokwari, het stadje van hun jeugd.

Teruggaan naar de plek waar je geboren werd en opgroeide, heeft, over het algemeen, voor velen geen grote betekenis. Anders is dat, als het mensen betreft die in Nieuw-Guinea geboren werden of er een belangrijk deel van hun leven doorbrachten. Voor hen is, en blijft, Nieuw-Guinea het land waar hun hart en een belangrijk deel van hun herinnering ligt. Het is ook het land waar de toekomst van de Papua bevolking nogal jammerlijk een politiek graf vond.

Close

Bepakt met rugzakken gevuld met lichte tropenkleding zoals jeans, T-shirts, zwem- en snorkelspullen en lichte wandelschoenen, had onze groep meer weg van een expeditie dan van een groep vakantiegangers. Het is 26

augustus, als we om tien uur 's avonds op Jakarta's internationale luchthaven Soekarno-Hatta aan boord gaan van de Boeing 737 van Batavia Air. Vanuit de Indonesische hoofdstad zal de trip naar Manokwari, inclusief een tussenstop in Makassar, bijna acht uur in beslag nemen.

Naast ondergetekende, bestaat de groep uit mijn broers Roy, Barry, en Peter, aangevuld met Stella Thielsch, neef Buddy Thielsch en vrouw Ruby, Erny Wessels en Grace Ruitenbach. Zeker ook omdat onze ouders in Manokwari al een hechte vriendschap hadden, waren wij vanaf onze prille jeugd heel close met elkaar en in Nederland is dat, nu bijna een halve eeuw later, altijd zo gebleven. Stella, Erny en Grace zijn als het ware onze zusjes! De nieuwe generatie Kloeth en Rui-

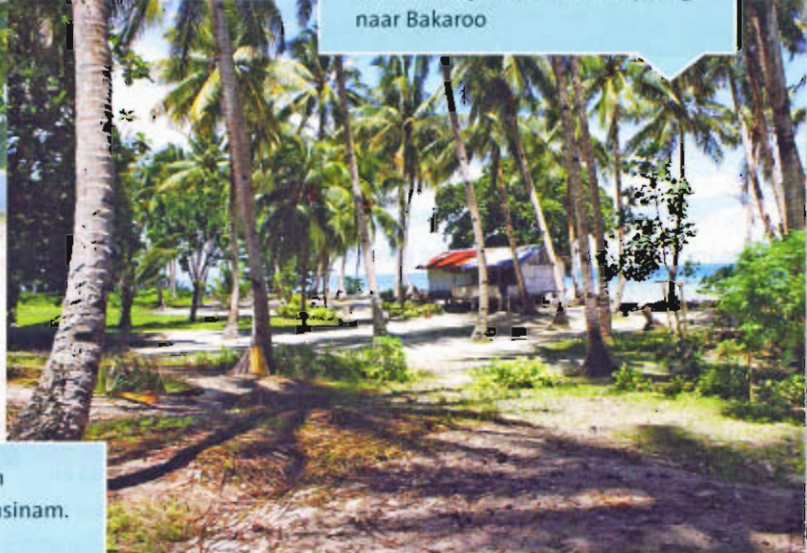
Na 47 jaar weer terug in de schoolbanken van vroeger

‘Op de school **waar haar moeder** eens zat, leert Kim de kinderen **een Nederlands liedje**’

Adembenemend natuurschoon even voorbij Pasir Putih en op weg naar Bakaroo

Zittend en lekker picknicken in de koelte van een overhangende boom op het witte zand van Mansinam. Het was alsof we nimmer waren weggeweest

wari

tenbach werd vertegenwoordigd door Peters zonen Vincent en Bastiaan, en Kim en Christel Samson, de dochters van Grace. Voor deze jongste generatie zou deze trip de plaatjes moeten leveren bij de praatjes die ze in de loop der jaren van ons, hun ouders, te horen hadden gekregen over een avontuurlijk, maar primitief leven in een bijna onherbergzaam oerwoud aan het andere eind van de wereld. Het valt voor hen moeilijk te begrijpen dat in onze jeugd jaren elektriciteit en stromend water geen vanzelfsprekende luxe was en dat huiswerk maken bij het licht van een (Petromax) petroleumpomp-lamp voor ons een heel gewone zaak was.

Als we de volgende ochtend om acht uur 's morgens in Manokwari landen en boven aan de vliegtuigtrap staan, valt op dit vroege

ochtenduur de hitte als een klamme deken op ons neer. Voor de meesten van ons is het niet gemakkelijk om emoties onder controle te houden en sommigen laten hun tranen de vrije loop. Ik geef het je te doen, om nu bijna een halve eeuw nadat we het land en de Papua's gedwongen vaarwel moesten zeggen, eindelijk Manokwari's bodem weer onder de voeten te voelen.

Memory lane

Na een nogal chaotische strijd om de koffers, zitten we een klein uurtje later dan eindelijk in een busje en gaan we op weg. De weg van Rendani naar het hart van de stad is niet echt veel veranderd. Het is wel opvallend smaller dan de meesten van ons in gedachten hadden. Zeker in vergelijking met de jaren vijftig en zestig, toen wij als kind, regelmatig met onze ouders de trip naar het vliegveld maakten om vrienden en kennissen uit te zwaaien. Toen leek die weg wel heel breed en oneindig lang te zijn. We zijn op

weg naar het Swiss-bel hotel. Naar men zegt, het enige hotel in Manok dat de naam 'hotel' waardig is. Het is gelegen tegenover waar vroeger de siroopfabriek van Snepf lag en op een steenworp afstand van waar eens Toko Pieters goede zaken deed.

Als we de volgende dag in de stad op onderzoek uitgaan, komen de jeugdverhalen in geuren en kleuren los, tot grote hilariteit van onze kinderen trouwens. Met een lach en een traan ondergaan we, al wandelend, een *trip down memory lane* door een stad waar we eens, en ondanks vele gebreken, toch heel gelukkig waren.

Het centrum van de stad is inmiddels verplaatst naar Sanggeng. Daardoor is de Fanindi-weg niet meer 'de oude vertrouwde'. Het is nu vervallen tot een troosteloze aaneenschakeling van huizen en panden die over onderhoud veel te klagen hebben. Op een aantal gebouwen na, herkennen we zonder al te veel moeite de huizen waarin wij

De prachtige baai van Borasi met rechts het Arfak gebergte en links achter Pulau Lemon en Mansinam

Een bezoek aan het strand van Amban waar eens de golven met een hels kabaal op het zwarte strand te pletter sloegen en je er vroeger opgevreten werd door de agats, een kleine venijnige zandluif.

Ontroerd

Het huis van Oma en Opa Thielsch waar Buddy zijn jeugd doorbracht staat er nog. Ook brengen we een bezoek aan het huis dat Erny Wessels ooit thuis noemde. Het weerzien maakte zichtbaar veel indruk op Erny en beste jeugdvriendin Grace. Een bezoek aan de voormalige Bronneweg en het ouderlijk huis van Grace, geeft haar dochters eindelijk een unieke kans om te zien waar hun moeder haar tienerjaren doorbracht. Voor hen is dit het huis van Oma en Opa Ruitenbach. Zelfs de kamer waar hun moeder als kind ooit sliep is totaal onveranderd. Aan het huis is hoegenaamd niets veranderd en het is alsof Grace er nooit is weg geweest. Voor dochters Christel en Kim komt er nu eindelijk een plaatje bij de vele verhalen die ze al vanaf hun prille jeugd over Manok te horen hadden gekregen. Tezamen met Grace en andere leden van de groep zijn ze, terecht, zichtbaar emotioneel. Ook het huis van Stella Thielsch, aan de

voormalige Van Hasseltweg, lijkt in de afgelopen vijftig jaar niet veranderd te zijn. De huidige eigenaar, Simon Sroyer, heeft onder mevrouw Willems nog in de keuken van het Arfak hotel gewerkt en hij herinnert zich de Nederlandse tijd nog als de dag van gisteren. Hij spreekt zelfs nog een beetje Nederlands en zichtbaar ontroert vertelt hij erover. Stella gaat het huis binnen en heeft moeite om haar emoties de baas te blijven. 'Alles is nog precies hetzelfde als toen wij er nog woonden', zegt ze.

Veder lopend naar de haven komen we langs het pand van de oude Oranjegarage. Auto's worden er allang niet meer gerepareerd en triest en vervallen staat het daar. Even verderop, en ook aan de linker kant, staat nog steeds het oude postkantoorje. Waar eens het kantoor van de Nigimy stond, staat nu het wanstaltige pand van de PELNI, Indonesië's nationale scheepvaartmaatschappij. Door winning van land op het water van de Doré baai, is de haven behoorlijk uitgebreid. De Soos is inmiddels vervangen door een groot nieuw pand dat dienst doet als cultureel centrum. Het oude Residentiekantoor is onherkenbaar veranderd, evenals het

of onze vrienden en bekenden ooit woonden. Toko Tjikia en het prachtige pandje waar ooit de zusters Ondaatje overheerlijke gebakjes maakten en verkochten, het modehuis Mabezo; ze zijn er niet meer. Het pandje van Toko Ammer is er nog wel, maar inmiddels heeft het vele verbouwingen achter de rug. Alleen op aanwijzing van onze gids, Johan Gasper - onze vroegere schoolvriend die Manokwari sinds de overdacht in 1962 nog steeds 'thuis' noemt - roept het enige herkenning op.

Het pand van schoenmakerij van Zanten, het oude militair tehuis en de panden van Toko Sorong en Ungerman, hebben, alhoewel danig verwaarloosd, tot nog toe aan de sloophamer weerstand kunnen bieden. Ons ouderlijk huis, en dus ook het pand waar mijn moeder eens haar winkel Maud's Modes had en het prachtige pand van Lederhof, hebben de strijd met de vooruitgang jammerlijk verloren. Ze zijn vervangen door gebouwen die weinig met architectuur te maken hebben. Het voetbalveld bij de Borasi is er nog wel. Het roept herinneringen op aan de dagen dat onze partijtjes voetbal tegen een team van de Papua school vrijwel altijd op knokken uitdraaide. Ook de dagen dat Doré Baai en Sendiri om het kampioenschap van Manokwari streden, komen in het geheugen naar voren.

'Huiswerk maken bij het licht van een (Petromax) petroleumpomp-lamp was voor ons een heel gewone zaak'

Reünie bij ons thuis in Jakarta met oud school- en klasgenoten die na de overdracht in 1962 in Jakarta zijn gaan wonen. V.l.n.r op de foto: Johannes Lokollo, Barry Kloeth, Grace Ruitenbach, Peter Goh, Esther Geung, Erny Wessels, Jeanne Tiwo, Roy Kloeth, Thelma Kamarea, Piet Warbung, Bastiaan Kloeth (Peter Kloeth's zoon) daarvoor Stella Thielsch, Dennis Kloeth en zittend vooraan Peter Kloeth.

I.n.r; Christel Samson, Vincent en Bastiaan Kloeth en Kim Samson die deze reis naar het land van hun ouders voor geen goud hadden willen missen

Vaarwel aan Manok. Terug naar huis in Nederland

pand van het oude ziekenhuis, waar Buddy Thielsch voor het eerst luid van zich deed horen. Vlak achter het ziekenhuis ligt nog steeds Kampong Ambon. Het grote open veld in het midden is nu volledig volgebouwd en daarmee lijkt het vroegere residentiële gebied haast nog kleiner als tijdens onze jonge jaren in Manok.

Nimmer weggeweest

Natuurlijk stond ook een bezoekje aan onze oude scholen op het programma en vooral de Klim en Daal-school, alsmede de katholieke Vincentius school en de mulo, aan het einde van de Fanindiweg, brachten de dagen van weleer levendig terug in onze herinnering. Peuterleidster Kim - dochter van Grace Ruitenbach - kreeg de kans om op de Klim en Daal-school waar haar moeder als kind eens zat, leerlingen van de huidige tweede klas een Nederlands liedje bij te brengen. Hartverwarmend en ontroerend tegelijk! Het absolute feest van herkenning beleefden we tijdens onze trip naar Pasir Putih en Pulau Mansinam. Vooral Pasir Putih bracht nogal wat gevoelens los. Hier kwam je niet alleen om te zwemmen, maar ook om gezien

te worden en een beetje lekker te ngobrol met je vrienden en kennissen. Zelfs het oude motorblok, dat al meer dan 60 jaar als een trots monument het strand van Pasir Putih overziet, stond er nog. Op Mansinam namen we een heerlijke plons in het zilte nat. Zittend in de schaduw van een overhangende boom kregen we even de tijd om van de vermoeienissen en emoties bij te komen. Spierwit zand, helder schoon water en een aantal uurtjes van onbezorgd zwemmen en snorkelen en lekker eten; het was alsof we nimmer waren weggeweest. Ondanks dat er veel veranderd is, is rondlopen in het Manokwari van 2009 een emotionele ervaring. Voor alle thee in China had niemand van ons deze ervaring willen missen. Een ieder die vandaag de dag naar Manokwari (of Nieuw-Guinea) gaat, heeft daarvoor zo zijn of haar eigen reden. Als groep, hadden we al jaren gesproken over deze trip. Drukke werkzaamheden maakte de uitvoering daarvan niet mogelijk, totdat we begin van dit jaar zeiden: 'Als we het nu niet doen, dan doen we het nooit meer.' Het feit dat een aantal van onze kinderen meegegaan zijn, heeft te maken met de wens van iedere Indo-ouder

In *Tong Tong* van 30 mei 1959 schrijven de families Thielsch en Breuer over hun leven in Manokwari en Hollandia. Lezen? Zoek het artikel via onze gedigitaliseerde jaargangen op www.moesson.com

om hun kinderen inzicht te geven in hun afkomst en in een leven dat uniek was en nimmer zal wederkeren. Gevraagd naar hun ervaring, zeiden Peters zonen, Bas en Vincent, en Christel en Kim, de dochters van Grace, dat deze trip voor hen een ware openbaring was. Dat ze pas nu echt begrepen wat een ongelooflijk interessante, vrije en avontuurlijke jeugd hun ouders hebben gehad in dat lieflijke stadje dat, gelegen in de schaduw van het grote Arfak bergmassief, nog steeds tot één van de allermooiste plekjes ter wereld gerekend kan worden. Ook onze kinderen moesten beamen dat ze, net zoals wijzelf, deze ervaring voor geen goud hadden willen missen. ☺

Terug naar Manok

Onlangs verscheen het liefdevolle boek *Terug naar Manok; een terugblik op het leven van ware pioniers*. Dennis Kloeth beschrijft in het boek het leven in de jaren vijftig van de Indische gemeenschap in Manokwari. Een boek met heel veel foto's, waarin niet alleen het leven van de familie Kloeth, maar van al die Indische families daar centraal staat. Een ode aan de kleine, intieme Manokse gemeenschap die een band voor het leven heeft.

Terug naar Manok bestellen?

Stuur een e-mail naar dennis@terugnaarmanok.com of naar angenitakloeth@hotmail.com Het boek kost € 25,- (excl. verzendkosten). Let op: verzending kan zo'n 3 weken duren. Een deel van de opbrengst van het boek gaat naar kinderrehabilitatie op Papua.